

КОЖАРА Л.О.,
Верховна Рада України,
заступник голови Комітету у закордонних справах,
Народний депутат України

ЄВРОПА ПЕРЕД ВИПРОБУВАННЯМИ: ВИСНОВКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Анотація. *Стаття присвячена основним економічним та політичним проблемам Європейського Союзу, головними ознаками яких автор називає послаблення солідарності та національний егоїзм європейських країн. Виділяються основні загрози європейській єдності, зокрема, загроза демократичному устрою Європи, загроза територіальній цілісності європейських держав та переформатування звичного європейського політичного поля. Досліджуються наслідки сучасної ситуації в Європі для України.*

Ключові слова: Європейський Союз, європейські цінності, солідарність, європейська єдність, загрози, сепаратизм, європейське політичне поле, націоналізм, ксенофобія.

Аннотация. *Статья посвящена основным экономическим и политическим проблемам Европейского Союза, основными признаками которых автор называет ослабление солидарности и национальный эгоизм европейских стран. Выделяются основные угрозы европейскому единству, в частности, угроза демократическому устройству Европы, угроза территориальной целостности европейских стран и реформатирование привычного европейского политического поля. Исследуются последствия нынешней ситуации в Европе для Украины.*

Ключевые слова: Европейский Союз, европейские ценности, солидарность, европейское единство, угрозы, сепаратизм, европейское политическое поле, национализм, ксенофобия.

Annotation. *The article is devoted to basic economic and political problems of the European Union, the main features of which are solidarity weakening and national selfishness of European countries. The main threats to European unity, in particular, the threat of democratic structure of Europe, the threat to the territorial integrity of European countries and reformatting the usual European political field are emphasized. The consequences of the current situation in Europe for Ukraine are studied.*

Keywords: European Union, European values, solidarity, European unity, threats, separatism, European political arena, nationalism, xenophobia.

Нинішня ситуація в Європі викликає занепокоєння не лише сама по собі, як об'єкт політичного аналізу. Європейські труднощі мене турбують як українського політика, насамперед, в контексті їх можливих наслідків для України та її майбутнього.

Так склалося історично, що в Україні завжди дивилися на Європу як на приклад для себе. Сполучені Штати є надто далекими, Росія – надто близькою, щоб сприйматися як приклад для наслідування, а Європу ми історично вважали взірцем.

Тому найбільше занепокоєння викликає те, що все більше й більше сфер життя в Європі перестають відповідати тому високому уявленню про Європу, яке склалося в Україні.

Не буду торкатися питання економічної кризи. Хоча вже зрозуміло, що ані сьогодні, ані завтра кризу подолати не вдасться, вона затягнеться на кілька років, і багато економістів кажуть, що найгірше – попереду.

Небезпека полягає в тому, що криза розмиває ключові підвалини європейської ідентичності, тих цінностей, з якими ми завжди ототожнювали Європу.

Криза різко зменшує солідарність та посилює егоїзм. Солідарність – це те, чим завжди Європейський Союз був сильним та відрізнявся від інших регіональних об'єднань. А національний егоїзм – це головний ворог, з яким боровся ЄС протягом усієї своєї історії.

Сьогодні ця загроза – знову на порядку денному. Думаю, всі присутні уважно прочитали виступ Роберта Гейтса в Брюсселі. Він говорив, звісно, дещо на іншу тему і мав на увазі дещо іншу, євроатлантичну солідарність. Але його висновки вкрай песимістичні. Він навіть приклад: рішення щодо ударів по Лівії приймалося одностайно всіма 28 країнами-членами НАТО, втім, "менше половини взяли участь і менше третини висловили бажання брати участь в ударних операціях".

Дефіцит солідарності ми бачимо й у внутрішніх дискусіях Євросоюзу – і в питаннях міграції, і в тому, як запобігти дефолту економічно найвразливіших країн.

В умовах, коли ЄС не дає відповіді на кричущі проблеми, пошук їх вирішення йде на національному рівні. В умовах, коли традиційний істеблішмент не пропонує ніяких нестандартних рішень, населення дивиться у бік нових політичних сил, які все частіше піднімають або ультраконсервативні, або націоналістичні, або відверто ксенофобські гасла.

Із загроз європейській єдності можна виокремити кілька найважливіших.

Загроза демократичному устрою Європи. Вживаючи це лексично загострене речення я хочу сказати просту річ: насправді немає повної впевненості в тому, що нинішні величезні соціальні проблеми в найбільш уражених кризою країнах будуть подолані стовідсотково демократичним шляхом. Прірва між необхідністю

драконовських соціальних урізань та масштабними протестами населення все зростає. Це ми бачимо на прикладі Греції, і знаємо, що Греція – це тільки найгучніший прояв хвороби, яка охопила багато країн континенту. І ми дійсно щиро бажали б, щоб усі економічні та соціальні проблеми були подолані виключно демократичними засобами, без соціальних катаклізмів та революцій.

Загроза територіальній цілісності європейських держав. Криза посилює не лише ультраправі, націоналістичні, але й сепаратистські рухи.

Бельгія вже другий рік живе без уряду. Дві спільноти – фламандська та валлонська – не можуть більше року знайти спільної мови. Чи збережеться надалі Бельгія як єдина держава – велике питання.

Посилення сепаратистського руху в Каталонії – явище того ж порядку.

Але найістотнішу загрозу для Європи, на мій погляд, становить переформатування звичного європейського політичного поля.

Сама по собі ця тенденція має об'єктивний характер. Традиційний розподіл політичного поля на лівих та правих не є ані ідеальним, ані вічним. Політики та партії, які не дають відповіді на те, як подолати кризу, мають іти геть з політичної сцени.

Ключове питання – якою є якість тих політичних сил, що можуть прийти на зміну традиційним партіям?

Тут хочу зазначити, що я не зовсім поділяю тезу про "поправління Європи". Картина все ж таки дещо складніша.

Погляньмо на електоральну карту континенту. Соціал-демократи повертають собі позиції у Німеччині. За даними опитувань, до відомих подій лівоцентрист Строс-Кан міг би на виборах обійти Саркозі і стати Президентом Франції.

Вельми промовистим є приклад нещодавніх подій в Іспанії. На перший погляд, все традиційно: соціалісти у владі на місцевих виборах програли консерваторам. Але є два "але". По-перше, рівень виборчої апатії істотно "з'їв" переваги правих. А, по-друге, знаменитий рух молоді "Рух 15 М" обіцяє стати серйозною політичною силою, що буде здатний змінити політичний ландшафт Іспанії.

Якщо говорити про власні побажання, я б хотів, щоб Європа де в чому повторила досвід Сполучених Штатів, де з глухого кута бушівської політики був знайдений вихід в особі Барака Обами, який прийшов до влади завдяки новим ідеям та підходам, завдяки активному залученню до політики молоді, меншин, аполітичних верств населення. Він зумів вдихнути нове життя у традиційно двопартійну політику, яка, здавалося, набридла вже всім.

Можливо, саме в Іспанії подібний сміливий політичний експеримент матиме місце завдяки "іспанському майдану"?

Але мій погляд на політичне майбутнє Європи загалом є більш стриманим. І в першу чергу саме тому, що різноманітні ультраправі рухи стають серйозною політичною силою і в різних країнах континенту зміщують центр політичної рівноваги у небезпечний бік.

Якщо в такій традиційно толерантній країні як Австрія рівень підтримки Партії свободи піднявся аж до 29 відсотків, то це – вельми тривожний симптом. Посилення позицій ультраправих в цілій низці країн Європи несе чимало недобрих новин. Якщо цей тренд піде далі, то вже в недалекому майбутньому ми зможемо побачити перший національний уряд, в якому ультраправі будуть вже не на позиції "молодшого брата", а самі формуватимуть уряд та диктуватимуть умови іншим.

Найбільша ж небезпека криється в тому, що партії традиційно правого спектру будуть змушені все більше брати на озброєння гасла ультраправих. Є істотна небезпека стирання кордонів між "ультра" та респектабельними правими. І слід визнати: на сьогодні лише партії соціал-демократичної орієнтації в Європі ведуть послідовну, ідейну, свідому боротьбу з цим явищем, а праві, на жаль, нерідко йому підіграють.

Що всі ці явища у конкретній площині означають для України?

По-перше, те, що в умовах зростання ксенофобії в Європі нам все важче буде боротися із нею у нашій країні.

Протягом десятиліть такі явища як націоналізм та ксенофобія вважалися чимось на зразок привидів з минулого, аберацій свідомості, чиє коріння полягає у реаліях 30-х років минулого століття, коли майже вся Європа була вкрита диктаторськими режимами. Ми в жодному разі не можемо допустити, щоб ці явища почали асоціюватися із майбутнім. Не можемо допустити, щоб саме в них люди шукали відповіді щодо виходу з кризи сьогодення.

По-друге, переформатування європейського політичного поля не зможе не мати наслідків і для України.

Які це наслідки? Насамперед, будь-якому українському уряду буде набагато складніше домовлятися з ультраправими урядами в Європі. Це очевидно, починаючи з питань лібералізації візового режиму, закінчуючи відносинами з Росією.

Крім того, незабаром в ультраправих України можуть з'явитися потужні союзники в самій Європі. Нагадаю: партія "Свобода" є партнером так званого Альянсу європейських національних рухів. Сьогодні це поки що маргінальне утворення, яке має усього 9 місць в Європарламенті і представництво у парламенті лише однієї європейської держави – Угорщини. Але з бігом часу ситуація може змінитися, і ми після наступних виборів до Європарламенту, цілком можливо, побачимо в Брюсселі потужну фракцію ультраправих.

Вже сьогодні Партії Регіонів закидають співробітництво з європейськими соціал-демократами, хоча від цієї співпраці уся країна має чималу користь. А що скажуть наші політики, коли партнерів та лоббістів у Європарламенті матиме політична сила Тягнибока? Може хоча б така перспектива приведе нас до

протверезіння та усвідомлення того факту, що за толерантність та базові європейські цінності необхідно боротися тільки разом.

Все сказане доводить справедливість тієї тези, яку я відстоюю особисто, і яку покладено в основу зовнішньої політики Партії Регіонів. Йдеться про те, що у політиці європейської інтеграції слід робити акцент не на членство в ЄС саме по собі, ні на якісь часові рамки вступу, а на досягнення європейських стандартів життя, демократії, на впровадження європейських цінностей. І в період, коли ці стандарти в самій Європі піддаються випробуванням, саме ціннісний аспект нашої політики європейської інтеграції виходить на перший план.

У своєму нещодавньому виступі у Київському інституті міжнародних відносин я цитував твір мальтійської дівчини на ім'я Джанелла Греч, яка ще у 2006 році в есе під назвою "Європейське дерево" порівняла Європейський союз із деревом, за яким доглядали протягом 49 років. Це дерево (цитую) "має різні гілки, кожна – різної довжини та ширини, і кожна унікальна гілка, велика чи маленька, переплітається з іншою і разом вони складають дерево. Але стало помітно, що деяке листя пожовтіло та деякі гілки послабли. Зрозуміло, що цьому дереву потрібні вітаміни. Це дерево і є Європейським Союзом".

І в цих словах міститься оптимістична нота, яка мені дуже подобається. Багато хто дивиться на Україну як на відсталу територію, народ та влада якої гідні лише повчань. Але пройде час і стане зрозуміло, що саме Україна, можливо, і є тим вітаміном, який вкрай потрібен Європейському Союзу, щоб дерево, за яким доглядали так багато років, остаточно не всохло.

УДК 339.92:(477):(510)(045)

БУДКІН В.С.,
Інститут світової економіки
і міжнародних відносин НАН України,
академік АН ВШ України, Заслужений діяч
науки і техніки України, д.е.н., проф.

УКРАЇНА – КИТАЙ: НОВИЙ ЕТАП СПІВРОБІТНИЦТВА

Анотація. *Стаття розглядає новий етап співробітництва між двома країнами, який почався після візиту до Києва в червні 2011 року Голови КНР. Аналізуються головні напрями взаємних відносин у перспективний період. Оцінюється позитивний ефект від встановлення стратегічного партнерства між Україною та Китаєм.*

Ключові слова: економічне співробітництво, зовнішня торгівля, іноземні інвестиції, стратегічне партнерство, глобалізація, інновації.

Budkin V.S. Ukraine – China: new stage of cooperation

Аннотация. *Статья рассматривает новый этап сотрудничества между двумя странами, который начался после визита в Киев в июне 2011 года Председателя КНР. Анализируются основные направления взаимных отношений в перспективный период. Оценивается позитивный эффект от установления стратегического партнерства между Украиной и Китаем.*

Ключевые слова: экономическое сотрудничество, внешняя торговля, иностранные инвестиции, стратегическое партнерство, глобализация, инновации.

Budkin V.S. Ukraine – China: new stage of cooperation

Annotation. *The article describes a new stage of the cooperation between two countries, which began after a visit of China's President to Kiev in June 2011. Analyzes the main trends of mutual relations in the long-term period. Estimates a positive effect on the establishment of strategic partnership between Ukraine and China.*

Key words: economic cooperation, foreign trade, foreign investments, strategic partnership, globalization, innovation.

Китайська Народна Республіка в останнє десятиліття демонструє приголомшуючі результати свого економічного розвитку й впевнено висувається на передові позиції в світовій господарській системі. Розпочати ще у шістдесятих роках минулого століття за ініціативою Ден Сяопіна економічні реформи поступово перетворюють колись відсталу країну у передову державу світу, що дозволило КНР у 2001 році на рівних правах зайняти місце серед інших членів Світової організації торгівлі. За даними Світового економічного форуму у 2009 році Китай із 4,9 трлн. доларів ВВП зрівнявся із азійським лідером – Японією [1], а у наступному році перевищив показники цієї країни й вийшов за загальним обсягом виробництва на друге місце у світі після США. Щоправда за виробництвом ВВП на душу населення КНР ще значно відстає від майже половини країн світу з показником всього 3678 доларів (87 місце у світі), але й по цьому показнику він вже перевищив багато розвинутих країн світу, в тому числі й Україну (2542 долара на душу населення або 96 місце у світовому рейтингу) [2]. Про успіхи Китаю в економічній сфері свідчить той факт, що ця країна нині має найбільші валютно-фінансові резерви – біля 3 трлн. доларів. Необхідно визнати, що серед інших країн світу